

матиме наслідком неможливість витратити гроші на відпочинок, ще більш деструктивно вплине на галузь.

Бібліографічний список:

1. Коронавірус завдасть світовому туризму \$2,1 трлн збитків – дослідження. Журнал «Бізнес», 31 березня 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://business.ua/news/9513-koronavirus-zavdast-svitovomuturizmu-2-1-trln-zbitkiv-doslidzhennya>

2. WTTC (2020), «Safe Travels»: Global Protocols & Stamp for the New Normal. URL: <https://wtcc.org/COVID-19/Safe-Travels-Global-Protocols-Stamp>

Опанасюк Н.А.

канд. юрид. наук, доцент

Національний університет фізичного виховання і спорту України

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ НОРМ ТУРИСТИЧНОГО ПРАВА, ЇХ ОЗНАКИ ТА СТРУКТУРА

Сучасні політико-правові й суспільно-економічні процеси та глобальні виклики призводять до істотних змін у законотворенні й актуалізують проблеми формування, розвитку, організації та функціонування комплексних галузей права в правовій системі України. Це об'єктивно детермінує суттєві зміни у системі права, появі в ній нових галузей, інтегративних правових утворень, у тому числі й міжгалузевого характеру. Серед них важливу роль відведено сукупності правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері туризму. Акумуляуючи різні види діяльності щодо створення, розподілу, обміну та споживання туристичного продукту, а також відповідні ресурси, ринки, суспільні інститути, розширюється коло об'єктів правового регулювання та, як наслідок, – формується відносно самостійна нова галузь права – туристична. У цьому контексті логічним вважається дослідження його первинної категорії – норми туристичного права. Відтак, важливим науковим завданням є визначення поняття, ознак і структури норм туристичного права, а також здійснення класифікації туристичних норм за різними ознаками [2]. Виходячи з цих міркувань, актуалізовано дослідження проблем становлення туристичного права України через призму первинної його категорії – норм туристичного права. Запропоновано визначити поняття та структуру норм туристичного права, а також здійснити їх класифікацію за різними ознаками.

У вітчизняній науці до проблематики галузеутворення, системи права та розвитку й становлення комплексних галузей права зверталися такі вчені як С.С. Алексєєв, А.Г. Бобкова, А.П. Гетьман, Л.М. Добробог, А.А. Заєць, М.І. Козюбра, В.В. Костицький, В.В. Копейчиков, Т.Є. Маруховська, Ю.М. Оборотов, А.Ю. Олійник, Н.М. Оніщенко, В.Ф. Опришко, В.Ф. Погорілко, П.М. Рабінович, В.М. Селіванов,

В.О. Сєрьогін, О.Ф. Скакун, Я.М. Шевченко, Ю.С. Шемшученко, Т.П. Чубко, О.І. Ющик та інші. Дослідженням питань системи права та галузей права займалися також і зарубіжні науковці, а саме: А. Кауфман, А. Клаус, М. Кріле, Р. Леже, М. Лесаж, Ф. Мастронарді, У. Твайнінг, А. Уїлсон, Н. Філіпсен, М. Фуаре, ін.

Обґрунтовуючи, що туристичне право є цілісною правовою системою, не можемо не дослідити таку первинну категорію даної системи як норма туристичного права. Адже вона є передумовою існування туристичного права, її слід розглядати, насамперед, як первинний фактор усієї туристичної правової системи [2].

Норми туристичного права, як і норми інших галузей права, виконують функції регулятора відповідних суспільних відносин. Вони або вимагають від особи чи організації визначеної поведінки (тобто виконання тих чи інших дій, а іноді й утримання від них), або дозволяють їм здійснення дій за своїм власним розсудом. Так, наприклад, існує правова норма, в силу якої з метою забезпечення прав і законних інтересів громадян - споживачів туристичних послуг - туроператор і турагент зобов'язані здійснити фінансове забезпечення своєї цивільної відповідальності (гарантією банку або іншої кредитної установи) перед туристами. Тобто ця норма пропонує туристичним підприємствам (туроператорам і турагентам) визначену активну поведінку.

І, навпаки, якщо вказано, що туристи зобов'язані не порушувати права та законні інтереси інших осіб, вимоги законів, які діють на території країни перебування, поважати політичний і соціальний устрій, традиції, звичаї, релігійні вірування країни (місця) перебування, то це означає, що туристи повинні утриматись від подібних дій, а діяти лише в межах, дозволених законодавством країни перебування.

Правова норма, згідно з якою туристи вправі самостійно укласти договори на обов'язкове страхування (медичне та від нещасного випадку), надає їм можливість діяти за власним розсудом. Водночас, у цьому випадку туристи зобов'язані завчасно підтвердити туроператору чи турагенту наявність належним чином укладеного договору страхування (наявність відповідного страхового полісу). За таких умов дана норма також поєднує і визначену активну поведінку туриста.

Отже, норма туристичного права – це правило поведінки, що набуває якостей нормативності й загальнообов'язковості в чітко встановленому порядку. Проте такою норма туристичного права стає лише тоді, коли вона видається уповноваженим на те органом у межах його компетенції та відповідно до визначеної процедури. обов'язковою ознакою норми туристичного права є те, що вона представляє собою правило, здійснення якого забезпечується державою. Тобто реалізація норм туристичного права забезпечується, з одного боку, створенням державою реальних умов і засобів, що сприяють безперешкодному добровільному здійсненню відповідними суб'єктами сформульованих у

правовій нормі зразків поведінки, а з іншого – засобами заохочення, переконання й примусу до бажаної поведінки, а також можливого застосування санкцій у разі невиконання вимог туристичної правової норми [2].

З огляду на зазначене можна вказати наступні ознаки норм туристичного права: 1) вони є формально визначеним правилом поведінки; 2) вони представляють собою правило поведінки, що має загальнообов'язковий характер, оскільки встановлюється або санкціонується державою; 3) вони набувають властивостей нормативності та загальнообов'язковості згідно з суворо встановленим порядком; 4) забезпечуються державою – відповідними державними гарантіями його реалізації.

Не менш важливим фактором у визначенні туристичної правової норми є те, що їй (туристично-правовій нормі), як і іншим правовим нормам, притаманна певна структура, під якою розуміється внутрішня побудова норми, визначений порядок взаємозв'язків, взаємообумовленості складових частин та елементів норми.

Водночас, туристичному праву притаманна також класифікація правових норм, яку можна диференціювати за наступними напрямками:

1) за суб'єктом правотворчості – норми органів законодавчої влади, норми глави держави, норми органів виконавчої влади, норми органів судової влади, юридичні норми, встановлені за згодою держави громадськими об'єднаннями, територіальною громадою;

2) за способом установаження диспозиції норми – імперативні (диспозиція формулюється органом держави) та диспозитивні (держава дає можливість суб'єктам домовитись щодо правила взаємної поведінки, яке вона буде забезпечувати, але передбачає ще й «резервне» правило поведінки, якщо суб'єкти не скористаються зазначеним дозволом);

3) за функціональною спрямованістю – регулятивні й охоронні;

4) за функціями у правовому регулюванні – матеріальні та процесуальні;

5) за формою (характером) припису – зобов'язуючі, забороняючі, дозволяючі, заохочувальні, рекомендаційні;

6) за метою дії – за простором, часом, суб'єктами [1].

Водночас, запропонована класифікація норм туристичного права не є вичерпною. Залежно від наукових підходів можна запропонувати їй іншу класифікацію [2, 3].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що дослідження норм туристичного права, визначення поняття, ознак і структури норм туристичного права, а також їх класифікація за різними ознаками підсилить твердження автора про виокремлення комплексної галузі туристичного права у вітчизняній системі права. Це також є важливим кроком, що призведе до поглиблення ґрунтовних наукових досліджень у даній сфері, на підставі яких доцільно було б здійснити реформування

законодавства у сфері туризму, що відповідало б реальним викликам сучасності та враховувало б кращі міжнародні практики.

Бібліографічний список:

1. Алексеев С.С. Общая теория права: М.: Юрид. лит., 1981. Т. 1. С. 53-63.
2. Опанасюк Н.А., Мельник І.Л. Норми туристичного права України: поняття, ознаки та структура. *Часопис Київського університету права*, 2020. № 2. С. 246-252.
3. Опанасюк Н.А. Система правового регулювання туризму в Україні. *Інновітінг в туризмі*. К.: КНТЕУ, 2016. 532 с.
4. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР (із змінами та доповненнями). Верховна Рада України. Київ, 2021. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/>

Тимчук С.В.

канд. екон. наук, доцент

Уманський національний університет садівництва

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Функціонування туристичного бізнесу в Україні напряду пов'язане з розвитком і реалізацією правових норм, які спрямовані на підвищення гарантій та ефективності захисту прав і законних інтересів туристів. Вирішення питань, пов'язаних із задоволенням інтересів подорожуючих осіб (туристів) та ефективності розвитку всієї туристичної сфери взагалі має відбуватись виключно в правовому руслі. Неповнота і суперечності правових норм, недостатня розробленість понятійного апарату є причиною спірних ситуацій у туристичній галузі.

Формування дієвого регуляторного механізму у сфері туризму є важливою умовою забезпечення розвитку її на території України. Проте актуальними нині залишаються такі негативні фактори: недосконалість нормативно-правової бази, неузгодженість та суперечливість окремих її положень, відсутність ефективної державної програми, яка б регулювала туризм як перспективний напрям розвитку туристичної сфери.

Дослідженням стану нормативно-правового регулювання туристичної галузі в Україні у власних працях займались В. Александров, С. Дітковська, С. Домбровська, П. Мельник, Н. Свірідова, Г. Старостенко, Е. Щепанський та інші. Проблемам становлення та розвитку правового регулювання туризму досліджуються у працях В. Вакуленка, Н. Гостевої, А. Дуровича, О. Лебединської, П. Рабіновича, та інших учених.

Проте потребуються подальших досліджень правові аспекти здійснення туристської діяльності, а саме правова підготовленість суб'єктів, які здійснюють туристичну діяльність в умовах пандемії та економічної кризи.